

УДК 341.171

Косінова Дарина Станіславівна

*доктор філософії, асистент кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Косинова Дарина Станиславовна

*доктор философии, ассистент кафедры права Европейского Союза
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Kosinova Daryna

*Philosophy Doctor,
Assistant of the Department of Law of the European Union
Yaroslav Mudryi National Law University*

Шиманський Богдан Ігорович

*студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Шиманский Богдан Игоревич

*студент Института прокуратуры и уголовной юстиции
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Shymanskyi Bohdan

*Student of the Institute of Prosecutor's Office and Criminal Justice
Yaroslav Mudryi National Law University*

Гаркуша Владислав Віталійович

*студент факультету адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гаркуша Владислав Витальевич

*студент факультета адвокатуры
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Harkusha Vladyslav

Student of the Faculty of Advocacy

Yaroslav Mudryi National Law University

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ:
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБРАЩЕНИЯ С ОТХОДАМИ:
ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЕВРОПЕЙСКОГО
СОЮЗА**

**LEGAL REGULATION OF WASTE MANAGEMENT:
IMPLEMENTATION OF EUROPEAN UNION LEGISLATION**

Анотація. Стаття присвячена порівняльному аналізу законодавства України та ЄС у сфері правового регулювання поводження з відходами. Розглянуто вимоги до зближення законодавства України та ЄС в контексті Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Деталізовано цей процес зі встановленням конкретних строків запровадження тих чи інших положень норм права Європейського Союзу в українське законодавство в Додатку ХХХ до Угоди про асоціацію. Зазначено підходи до встановлення поняття «відходи» в національному законодавстві, підкреслено, що в різних нормативно-правових актах даються різні визначення цього поняття та встановлено, як визначає це поняття законодавство ЄС, ключовим компонентом якого є концепція видалення, яка спрямована на вирішення проблеми утворення безхазяйних відходів. Розглянуто низку рішень, які регулюють класифікацію відходів в ЄС, зокрема існування так званого Списку відходів (List of waste). Наголошено на недосконалому

процесу класифікації відходів в Україні, адже Класифікатор відходів ДК 005-96 не встановлює ступінь шкідливого впливу відходів на навколишнє середовище. Досліджено вимоги, які визначені в основних директивах, що регулюють поводження з відходами. Розглянуто принципи управління відходами, зокрема закріплені Директивою 75/442/ЄЕС. Досліджено Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року, в якій визначено основні напрями державного регулювання у сфері поводження з відходами з урахуванням європейських підходів, які базуються на ключових директивах у цій сфері. Стратегія регламентує, що нормативні документи, які розроблятимуться та прийматимуться на її виконання, повинні базуватися виключно на принципах і положеннях відповідних актів європейського законодавства.

Ключові слова: відходи, поводження, Європейський Союз, класифікація, зближення законодавства.

Анотація. Стаття посвячена сравнительному анализу законодательства Украины и ЕС в сфере правового регулирования обращения с отходами. Рассмотрены требования к сближению законодательства Украины и ЕС в контексте Соглашения об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом, Европейским сообществом по атомной энергии и их государствами-членами, с другой стороны. Детализирован этот процесс с установлением конкретных сроков введения тех или иных положений норм права ЕС в украинское законодательство в Приложении XXX к Соглашению об ассоциации. Обозначены подходы к установлению понятия «отходы» в национальном законодательстве, подчеркнута, что в различных нормативно-правовых актах даются разные определения этого понятия и установлено, как определяет это понятие законодательство ЕС, ключевым компонентом которого является концепция удаления, которая направлена на решение

проблемы образования бесхозных отходов. Рассмотрен ряд решений, регулирующих классификацию отходов в ЕС, в частности существование так называемого Списка отходов (*List of waste*). Отмечено несовершенство процесса классификации отходов в Украине, ведь Классификатор отходов ДК 005-96 не устанавливает степень вредного воздействия отходов на окружающую среду. Исследованы требования, определенные в основных директивах, регулирующих обращение с отходами. Рассмотрены принципы управления отходами, в том числе закрепленные Директивой 75/442/ЕЭС. Исследована Национальная стратегия управления отходами в Украине до 2030 года, в которой определены основные направления государственного регулирования в сфере обращения с отходами с учетом европейских подходов, основанных на ключевых директивах в этой сфере. Стратегия регламентирует, что нормативные документы, которые будут разрабатываться и приниматься на ее выполнение, должны базироваться исключительно на принципах и положениях соответствующих актов европейского законодательства.

Ключевые слова: отходы, обращение, Европейский Союз, классификация, сближение законодательства.

Summary. This article is devoted to a comparative analysis of the legislation of Ukraine and the EU in the field of legal regulation of waste management. The requirements for approximation of the legislation of Ukraine and the EU in the context of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, are considered. This process is detailed, with the establishment of specific deadlines for the implementation of certain provisions of EU law in Ukrainian law, in Annex XXX to the Association Agreement. Approaches to the establishment of the concept of «waste» in

national legislation are noted, it is emphasized that various regulations provide a different definition of this concept and established as defined by EU legislation, a key component of which is the concept of disposal, which aims to solve the problem of homelessness. waste. A number of solutions regulating the classification of waste in the European Union are considered, in particular the existence of the so-called List of waste. Emphasis is placed on the imperfection of the waste classification process in Ukraine, as the Waste Classifier DK 005-96 does not establish the degree of harmful effects of waste on the environment. The requirements set out in the main Directives governing waste management have been studied. The principles of waste management are considered, in particular, which is enshrined in Directive 75/442/EEC. The National Strategy for Waste Management in Ukraine until 2030 is studied, which identifies the main directions of state regulation in the field of waste management, taking into account European approaches, which are based on key Directives in this area. The strategy stipulates that the normative documents that will be developed and adopted for its implementation should be based exclusively on the principles and provisions of the relevant acts of European legislation.

Key words: *waste, handling, European Union, classification, approximation of legislation.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, коли людство стикнулося з проблемами глобального потепління, коли кількість природних катаклізмів і їх жертв зростає в геометричній прогресії, проблеми поводження з відходами постають з особливою гостротою та актуальністю. Щороку обсяги споживання зростають, а разом з ними зростає і кількість відходів. Нині проблема забруднення є не просто труднощами, це вже екологічна катастрофа глобального характеру, яку необхідно терміново вирішувати. На сьогодні державна політика у сфері поводження з відходами є малоефективною. Причиною цього є

неналежний рівень організаційного, нормативного, економічного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблематики правового регулювання поведження з відходами в Україні та Європейському Союзі та пошуком шляхів вирішення проблемних питань займалась значна кількість науковців. Зокрема свій внесок у цьому напрямі здійснили Н. О. Корнякова [1], М. В. Сокіран [2], А. П. Гетьман, В. І. Лозо [3], Г. Д. Гуменюк, Г. В. Войтюк [4], Ю. В. Іванова, Н. І. Муратова [5], А. Войціховська, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, М. Панькевич [6] та ін.

Спираючись на дослідження зазначених вище науковців, варто зазначити, що проблематика правового регулювання поведження з відходами залишається на сьогодні малодослідженою та актуальною. Її вирішення має здійснюватись насамперед шляхом запровадження ефективного законодавчого регулювання, яке має адаптуватися з урахуванням національних особливостей та ефективного досвіду європейського законодавства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження різних видів відходів, їх ознак та особливостей, проведення порівняльного аналізу національного законодавства та законодавства Європейського Союзу у сфері поведження з відходами, вивчення системи заходів щодо запобігання й зменшення обсягів утворення відходів та відшукування способів вдосконалення вітчизняного законодавства з використанням досвіду Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. У 2014 р. було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію). Відповідно до цієї Угоди сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища і таким чином сприяють реалізації

довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки (ст. 360). Співробітництво має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та проведення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, *inter alia*, зокрема у сфері управління відходами та ресурсами (п. «е» ст. 361). Наближення українського законодавства до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка XXX до Угоди про асоціацію [7].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про відходи» відходами є будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення [8].

Відповідно до Державного класифікатора, який дещо доповнює поняття, закріплене в Законі, відходами є будь-які речовини та предмети, утворювані у процесі виробництва та життєдіяльності людини, внаслідок техногенних чи природних катастроф, що не мають свого подальшого призначення за місцем утворення і підлягають видаленню чи переробці з метою забезпечення захисту навколишнього середовища і здоров'я людей або з метою повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів, а також послуги, пов'язані з відходами [9].

Одним із чинників проведення порівняльного аналізу законодавства ЄС та чинного українського законодавства щодо відходів є існування змішаної концепції визначення поняття «відходи». Вона ґрунтується як на

застосуванні національного підходу, так і на положеннях Рамкової Директиви ЄС про відходи, а саме: відходи – речовини чи предмети, які власник видаляє, має намір або повинен видалити. Характерною ознакою такого підходу є наявність волевиявлення власника відходів, його наміру до видалення відходів. Однак чинне законодавство України не містить жодних тлумачень щодо такої юридичної можливості, а також механізму здійснення позбавлення, тому є незрозумілим практичне значення такого визначення.

У чинному законодавстві України паралельно існують декілька визначень поняття «відходи», що створює певні проблеми правозастосування і дає можливість маніпулювати законодавством відповідно до певних приватних інтересів.

Інший підхід до встановлення поняття «відходи» застосовується у так званій Європейській конвенції, що визначає відходи як будь-яку речовину чи об'єкт, від якого власник позбавляється, має намір позбавитися чи від нього вимагають це зробити.

Характерною рисою такого визначення терміна «відходи» є чітка ідентифікація власника, за якої однією із сторін виникнення, зміни чи припинення правовідносин є безпосередньо власник, яким можуть виступати як окремі фізичні, так і юридичні особи. Таким чином, законодавець вирішує проблему безхазяйних відходів і встановлює щодо власників обов'язок видалення. Крім того, постає нагальна необхідність у визначенні чіткого наміру суб'єкта здійснення видалення відходів. Тобто відходи будуть визначатись відповідно до законодавства тоді, коли це вирішить власник.

Ще однією ознакою європейського підходу необхідно назвати концепцію видалення, тобто вчинення дій, які необхідно вчинити, щоб матеріали, речовини, предмети стали відходами. Концепція видалення займає центральне місце у визначенні відходів. Вона встановлює

можливість подальшого економічного використання матеріалів, що визначає певний кінцевий результат. Речовини, які передбачається видаляти або переробляти у специфічний спосіб, є відходами.

Європейський підхід має більш чітко визначену схему подальшої реалізації, тобто предмети, речовини, матеріали стають відходами лише в разі наміру власника, його волевиявлення. У свою чергу, намір обумовлений економічними факторами, а саме – потребою компенсувати потенційний ризик спричинення забруднення навколишнього природного середовища чи шкоди здоров'ю або майну людини і реалізується через систему видалення. У такому економічному підґрунті і полягає основна відмінність європейського підходу до визначення відходів і того, що наявне у чинному законодавстві України [1, с. 151].

Основний принцип функціонування законодавства в ЄС полягає в постійному оновленні, розвитку та вдосконаленні законодавчих актів. З метою покращення процедури класифікації відходів, спрощення механізму ідентифікації відходів прийняті такі документи: Рішення Комісії 94/3/ЄС, яке встановлює перелік відходів, і Рішення Комісії 94/904/ЄС, у якому наведено список небезпечних відходів, де Європейська комісія запровадила єдиний для всього Співтовариства Список відходів (*List of waste (LoW)*) (рішення 2000/532/ЄС з поправками 2001/118, 2001/119; 2001/573; 2014/955/ЄС). Цей список охоплює відходи, вказані в Європейському каталозі відходів, а також небезпечні відходи. Список відходів повинен періодично переглядатися й у разі необхідності доповнюватися. У Європейському списку певним видам відходів присвоєні конкретні коди, а також кожен певний вид відходу за наявними небезпечними властивостями віднесено до безпечних або небезпечних відходів.

Тобто згідно з європейською практикою відходи визначаються передусім їх належністю до Списку відходів, що забезпечує чітку

однозначність їх ідентифікації. Список відходів – це система класифікації, яка охоплює всі типи відходів, включаючи небезпечні. Класифікація здійснюється на основі комбінованого підходу, враховуючи походження відходу та його природу.

В Україні до сьогодні не має єдиного нормативно-правового акта, в якому б наводився список відходів і визначався ступінь їх шкідливості. За чинним Класифікатором відходів ДК 005-96 можна тільки провести кодифікацію відходів, тобто виходячи з джерела походження відходу присвоїти йому відповідний код, але неможливо визначити ступінь його шкідливого впливу на навколишнє середовище і здоров'я людини [2, с. 270–271].

Охорона природи ускладнюється інерцією ідеологічних установок, гострою міжнародною конкуренцією і дефіцитом державних коштів. Постійно зростаюче виробництво відходів стало одним із негативних побічних ефектів економічного розвитку і зростання споживання.

Політичні підходи ЄС у цій галузі в основному визначені в Стратегії Співтовариства в сфері поводження з відходами і законодавчо закріплені в Рамковій директиві 75/442/ЄЕС щодо поводження з відходами, яка доповнюється Директивою 91/689/ЄЕС щодо поводження з небезпечними відходами і Положенням про операції з перевезення відходів, Регламентом Європарламенту і Ради (ЄС) № 1013/2006 від 14 червня 2006 р. про транспортування відходів. Останній замінює Регламент Ради (ЄЕС) № 259/93 від 1 лютого 1993 р. про нагляд і контроль за переміщенням відходів в межах Євросоюзу, при ввезенні та вивезенні в ЄС [3, с. 72–73].

Зважаючи на складність та серйозність проблеми поводження з відходами, в ЄС розроблена велика база нормативних документів у цій сфері діяльності. Головним нормативно-правовим документом, який визначає правові рамки та основні принципи поводження з відходами, є Директива 75/442/ЄЕС.

Основними принципами управління відходами згідно з Директивою 75/442/ЄЕС є:

- запобігання збільшенню об'ємів утворення відходів та зниження ступеня їх шкідливості;
- повторне використання та вторинне перероблення;
- вилучення цінних компонентів із відходів;
- утилізація з метою отримання енергії;
- безпечне кінцеве розміщення відходів (застосовується в крайньому випадку, коли всі зазначені вище дії не є можливими).

Ще один визначальний принцип організації щодо поводження з відходами – «відповідальність виробника». Суб'єкти господарювання, перш за все виробники продукції, вже на стадії її проектування повинні впроваджувати заходи щодо зменшення відходів та брати активну участь у заходах з управління ними. Витрати на організацію прийому та розміщення відходів покладаються на виробників та власників відходів, які передають їх підприємствам зі збирання і розміщення відходів, за принципом «забруднювач платить» [4, с. 27].

Директиви, пов'язані з проблемами відходів, визначають вимоги до:

- очищення стічних вод у міських умовах;
- захисту повітряного середовища від забруднень, що виділяють установки для спалювання сміття;
- нагляду і контролю за перевезенням небезпечних відходів;
- видалення відпрацьованого масла та інших норм для конкретних об'єктів.

Виходячи з законодавства ЄС, головним завданням у галузі поводження з відходами є зменшення обсягів утворення відходів і перероблення якнайбільшої їхньої кількості в ресурси для повторного

використання. Це скорочуватиме кількість відходів, які потрібно знищувати або захоронювати.

У країнах ЄС велика увага приділяється популяризації продукції, виробленої з використанням вторинних матеріалів. За показниками рентабельності такого виробництва може поступатися екологічній цінності. Високий рівень еколого-правової свідомості громадян – результат синтезу інформаційно-просвітницької кампанії, економічного стимулювання «екологізації» виробництва і всіх сфер суспільного життя в цілому, механізму дієвих превентивних заходів.

Ключовими елементами стратегії управління відходами є запобігання їхньому утворенню або мінімізація обсягів відходів, а далі – їхнє повторне використання. Утилізацію чи знешкодження передбачається застосовувати тільки тоді, коли будь-яка інша дія, спрямована на мінімізацію відходів, є неможливою. Таким чином, використання і впровадження методів запобігання утворенню відходів є першочерговим принципом європейської стратегії у сфері поводження з відходами.

При цьому управління відходами в країнах ЄС передбачає такі пріоритети щодо здійснення утилізації (видалення) відходів: заохочення до повторного використання; надання переваг утилізації, особливо рециркуляції; мінімізація кількості відходів, що підлягають видаленню; видалення відходів безпечним способом, причому якомога ближче до місця їхнього виробництва і не зменшуючи ефективності операцій з оброблення відходів [5, с. 47].

Основна директива у сфері управління відходами, яку повинна впровадити Україна відповідно до Угоди про асоціацію – Директива 2008/98/ЄС про відходи. Цією Директивою передбачена така пріоритетність управління відходами:

1. Запобігання утворенню відходів.
2. Підготовка до повторного використання.

3. Перероблення.
4. Інший тип утилізації, наприклад для відновлення енергії.
5. Видалення.

Попередження утворення відходів є найпростішим та найбажанішим способом управління відходами. Саме запобігання утворенню відходів займає першу сходинку у поводженні з відходами. Згідно з Директивою ЄС про відходи запобігання утворенню відходів може відбуватися шляхом:

- зменшення кількості відходів;
- зменшення несприятливого впливу відходів на довкілля та здоров'я людини;
- або ж через зменшення вмісту шкідливих речовин у матеріалах та продуктах.

Згадана Директива вимагає від держав розробки та прийняття Національних програм запобігання утворенню відходів, яка має містити цілі із запобігання утворенню відходів, заходи із запобігання, їхні кількісні та якісні критерії [6, с. 17].

У нашій державі діє Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року. У ній передбачені окремі заходи із запобігання утворенню відходів. Для цього заплановано створення мережі центрів запровадження більш чистих виробництв (технологій) для мінімізації обсягів утворення відходів, прийняття нормативно-правових актів щодо запровадження екодизайну товарів для споживання, які довше функціонуватимуть та будуть більш пристосованими до повторного використання чи утилізації, у тому числі шляхом перероблення, зменшення обсягів використання первинної сировини. Також держава може запровадити й економічні механізми, що стимулюватимуть зменшення кількості утворюваних відходів. Наприклад, податок чи заборону на виробництво поліетиленових пакетиків, пластикових одноразових ємностей та посуду, надавати преференції для виробників

екологічно чистого упакування для споживчих товарів, або фінансову підтримку інноваційним розробкам у сфері дизайну продукції, упакування тощо [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, стає зрозумілим, що на сучасному етапі система поводження з відходами в Україні потребує значного вдосконалення для досягнення відповідності європейським нормам. Незважаючи на те, що в рамках Угоди про асоціацію на нашу державу покладено обмежене коло зобов'язань, вона має орієнтуватись на останні зміни й тенденції європейського законодавства, враховуючи свої реальні можливості.

Стале управління відходами було однією з перших сфер діяльності ЄС у галузі охорони навколишнього середовища і надалі залишається однією з пріоритетних сфер. Країни ЄС почали шукати шляхи розв'язання цієї проблеми ще в другій половині минулого століття. Було прийнято низку профільних директив, спрямованих на вдосконалення механізму регулювання поводження з відходами. Зменшення об'ємів виробництва відходів та усунення їх виробництва взагалі шляхом удосконалення методів управління й розумного споживання ресурсів є одним із пріоритетів європейської політики в галузі охорони навколишнього середовища.

Варто зазначити, що Україною зроблені певні кроки, спрямовані на гармонізацію законодавства стосовно поводження з відходами відповідно до вимог ЄС. Але залишається ще велика сфера відносин, яка є нерегульованою або врегульована загальними рамками.

Тому на прикладі законодавчої бази ЄС Україна має вдосконалювати власне законодавство на основі таких європейських принципів, як: запобігання утворенню відходів, їх правильне сортування, повторне

перероблення або перетворення в джерело енергії, правильна утилізація вже переробленого сміття.

Література

1. Корнякова Н. О. Поняття відходів за законодавством України та Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз / Н. О. Корнякова // *Право України*. 2004. № 5. С. 149-153.
2. Сокіран М. В. Класифікація відходів: порівняльний аналіз / М. В. Сокіран // *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 270–272.
3. Гетьман А. П. Проблемы сближения законодательства Украины об обращении с отходами с принципами и стандартами Европейского Союза / А. П. Гетьман, В. И. Лозо // *Проблеми законності*. 2011. Вип. 114. С. 71–82.
4. Гуменюк Г. Д. Поводження з відходами: вимоги Європейського Союзу і законодавства України / Г. Д. Гуменюк, Г. В. Войтюк // *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2015. № 3. С. 26–29.
5. Іванова Ю. В. Стан і проблеми утилізації і видалення побутових і промислових відходів в Україні і країнах ЄС / Ю. В. Іванова, Н. І. Муратова // *Науково-технічна інформація*. 2015. № 2. С. 46–52.
6. Кращі європейські практики управління відходами (посібник) / А. Войціховська, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, М. Панькевич; [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Компанія «Манускрипт», 2019. 64 с.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#top.
8. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

9. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96, затверджений наказом Держстандарту України від 29.02.1996 № 89. URL: <http://www.zakon.nau.ua>.
10. Про схвалення національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: розпорядження Каб. Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>.

References

1. Kornjakova N. O. Ponjattja vidkhodiv za zakonodavstvom Ukrajiny ta Jevropejskogho Sojuzu: porivnjajno-pravovyj analiz / N. O. Kornjakova // Pravo Ukrajiny. 2004. # 5. S. 149–153.
2. Sokiran M. V. Klasyfikacija vidkhodiv: porivnjajnyj analiz / M. V. Sokiran // Porivnjajno-analitychne pravo. 2018. # 2. S. 270–272.
3. Getman A. P. Problemy sbližheniya zakonodatelstva Ukrainy ob obrashchenii s otkhodami s printsipami i standartami Yevropeyskogo Soyuzu / A. P. Getman, V. I. Lozo // Problemy zakonnosti. 2011. Vyp. 114. S. 71–82.
4. Ghumenjuk Gh. D. Povodzhennja z vidkhodamy: vymoghy Jevropejskogho Sojuzu i zakonodavstva Ukrajiny / Gh. D. Ghumenjuk, Gh. V. Vojtjuk // Standartyzacija. Sertyfikacija. Jakistj. 2015. # 3. S. 26–29.
5. Ivanova Ju. V. Stan i problemy utylizaciji i vydalennja pobutovykh i promyslovykh vidkhodiv v Ukrajini i krajinakh JeS / Ju. V. Ivanova, N. I. Muratova // Naukovo-tehnična informacija. 2015. # 2. S. 46–52.
6. Krashhi jevropejski praktyky upravlinnja vidkhodamy (posibnyk) / A. Vojcikhovsjka, O. Kravchenko, O. Melenj-Zabramna, M. Panjkevych; [za zagh. red. O. Kravchenko]. Ljviv: Kompanija «Manuskrypt», 2019. 64 s.
7. Ughoda pro asociaciju mizh Ukrajinoju, z odnijeji storony, ta Jevropejskym Sojuzom, Jevropejskym spivtovarystvom z atomnoji

- energhiji i jikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoji storony. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#top.
8. Pro vidkhody: Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 # 187/98-VR. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Derzhavnyj klasyfikator Ukrainy. Klasyfikator vidkhodiv DK 005-96, zatverdzhenyj nakazom Derzhstandartu Ukrainy vid 29.02.1996 # 89. URL: <http://www.zakon/nau.ua>.
10. Pro skhvalennja nacionaljnoji strateghiji upravlinnja vidkhodamy v Ukraini do 2030 roku: rozporjadzhennja Kab. Ministriv Ukrainy vid 08.11.2017 # 820-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>.